

DR. JULIUS KUGY ZDRUŽUJE LJUDI ŠE DANES, 60 LET OD POSTAVITVE KUGYJEVEGA SPOMENIKA

Danes, 2. avgusta 2013, je v Trenti pri Kugyjevem spomeniku, na tej markantni točki Julijskih Alp, potekala slovesnost ob 60-letnici postavitve spomenika dr. Juliusu Kugyju, velikemu prijatelju Julijskih Alp, kateremu je Planinska zveza Slovenije ob 60-letnici slovenske planinske organizacije postavila spomenik 3. avgusta 1953.

Jutri, 3. avgusta 2013, torej mineva 60 let od postavitve spomenika **dr. Juliusu Kugyju** (1858–1944), ki je Julijskim Alpam svojo ljubezen izkazoval skozi številne vzpone, raziskovanja in opisovanja v svojih knjigah. V študentskih časih je kot vnet ljubiteljski botanik odšel v slovenske gore iskat skrivnostno rožo Scabioso trento; namesto rože pa je našel lepoto Julijskih Alp, ki so ga očarale za vse življenje. Lokalni gorski vodniki so mu pomagali, da se je povzpел na mnoge izmed še neosvojenih vrhov Julijcev ter da je že osvojene vrhove dosegal po novih smereh. Zaradi tega je znan tudi kot **»odkritelj Julijskih Alp«**. Dr. Kugy je bil tudi **velik povezovalac med narodi**, živečimi na območju današnje Slovenije, Italije in Avstrije, ter spodbujevalec prijateljstva med njimi. **Spomenik**, ki ga je postavila Planinska zveza Slovenije ob svoji 60-letnici, je napravil kipar Jakob Savinšek, postavljen pa je tako, da se Kugy ozira proti Jalovcu (2645 m), ki je bil eden njegovih najljubših vrhov, če ne najljubši. Leta 1884, devet let po prvem znanem vzponu na Jalovec, je z vodnikom Andrejem Komacem kot prvi našel severni pristop na vrh. Z vodnikom Jožetom Komacem se mu je kmalu za tem posrečil tudi prvenstven zimski vzpon.

Slovesnost, ki so jo **organizirali Planinska zveza Slovenije, Triglavski narodni park in Občina Bovec**, se je udeležilo okoli 100 prijateljev in ljubiteljev gora, od najmlajših do odraslih občudovalcev dr. Kugyja in njegovih številnih del (*med drugim spadamo tudi med redke alpske narode, ki imajo Kugyjeva knjižna dela v celoti prevedena*). O dr. Juliusu Kugyju, njegovemu pomenu, zelo zanimivi zgodovini postavitvi samega spomenika je v uvodu spregovoril **Žarko Rovšček**, član PD Tolmin in velik poznavalec dr. Kugyja, njegov slavnostni govor si preberite ob koncu članka. Na slovesnosti so s svojimi nagovori sodelovali župan Občine Bovec Siniša Germovšek, direktor Triglavskega narodnega parka mag. Martin Šolar in predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik. Župan **Siniša Germovšek** je poudaril pomen dr. Kugyja za Trento, ki *»ljube mu Trente ni nikoli pozabil in je pogosto omenjal zasluge trentarskih vodnikov, skromnih, a večjih in odličnih poznavalcev svojega prelepega okolja. Trentarski vodniki so bili kljeni možje, različnih značajev in osebnostnih lastnosti, ponosni, brihtni in iskri in vedno so bili kos zahtevnim nalogam in preizkušnjam, ki jih je v svoji vnemi odkrivanja neznanih predelov Julijcev, zastavljal dr. Kugy.«* Direktor TNP mag. **Martin Šolar** je bil vesel, da smo se zbrali danes na eni najbolj markantnih točk Triglavskega narodnega parka ter se zahvalil vsem sodelujočim in soorganizatorjema, še posebej pobudnici slovesnosti Planinski zvezi Slovenije. Predsednik PZS **Bojan Rotovnik** je poudaril, da *»letos praznujemo 60-letnico postavitve spomenika in smo zelo ponosni, da nam je uspelo pred dvema letoma odkupiti zemljišče, na katerem stoji spomenik Kugyju. V Planinski zvezi smo že začeli s postopki za zagotavljanje dolgoročne urejenosti spomenika in njegove okolice. K še večji prepoznavnosti spomenika bomo poskušali prispevati z izvedbo občasnih prireditev ob spomeniku in današnja prireditev je že prvi korak k temu. Letos praznujemo še eno 60-letnico, in sicer 60 let Slovenske planinske poti (SPP), ki poteka v neposredni bližini Kugyjevega spomenika. Zato današnji datum slovesnosti ni naključen, saj smo natančno na sredini med obema obletnicama. Za SPP je včeraj, 1. avgusta, minilo 60 let od odprtja, za spomenik pa bo jutri minilo 60 let od odkritja. Ker je SPP zelo prepoznavna in pogosto obiskana vezna pot, smo zelo veseli, da smo se uspeli s Triglavskim narodnim parkom dogovoriti za prestavitev odseka SPP od Izvira Soče do Info centra TNP z glavne asfaltne ceste na Soško pot (parkovno učno pot, ki vodi obiskovalce Triglavskega narodnega parka ob Soči od njenega izvira proti Bovcu). Tako bo SPP v tem delu potekala tudi mimo spomenika dr. Kugyju, v PZS pa bomo preučili tudi možnost, da bi bil spomenik dr. Kugyju v prihodnosti ena izmed točk na SPP.«* Da bi bila prestavitev SPP na del Soške poti tudi formalno potrjena, sta predsednik PZS Bojan Rotovnik in direktor TNP mag. Martin Šolar podpisala dogovor, na podlagi katerega bomo pridobili planincem mnogo prijaznejši odsek Slovenske planinske poti.

Prireditve so obogatili mladi s kulturnim programom, sodelovali so Martin Kavčič na klarinetu in z recitacijami otroci domačega Kulturnega društva Triglav – Trenta.

Žarko Rovšček: *Dragi, spoštovani ljubitelji gorskega sveta,*

Pred petimi leti smo se ob 150-letnici rojstva dr. Juliusa Kugyja (1858-1944) na različne načine poklonili njegovemu spominu. Izrazili smo veliko občutenih pogledov na njegovo življenje in delo, na njegovo izročilo in spoštovanja vredno vezilo, last vseh narodov, ki živimo na stičnem prostoru pod Julijskimi Alpami. Naša

Planinska zveza Slovenije je medtem prehodila še nekaj let, ki so jo ločile do letošnje 120-letnice, častivrednega jubileja zvestobe neki ideji, ki sama zase ne prinaša nič materialno koristnega, nič takega, za kar se sicer, zlasti danes, radi pehamo. V spoštovanju prelestnega gorskega sveta ponuja vsem nam veliko bogastvo, drobna zadoščenja in radosti ob vsakokratnem romanju v ta naš skupni »nekoristni svet«. Ta osnovna planinska ideja nas združuje, nam daje krila, moč v premagovanju vsakovrstnih težav in zablod tega sveta, osebnih stiskah in še kaj ... Od kod ta močan naboj našemu gibanju, prepričanju, volji; od kod njegova kulturna in zgodovinska globina, množičnost, zvestoba? Vedno smo v tej naši srenji imeli ljudi, ki so znali povzeti naše hrepenenje, ubesediti in drugače upodobiti naša čustva; ki so znali čast in slavo naših gora ponesti v svet. Danes posvetimo naše misli **dr. Juliusu Kugyju** – začetniku, občudovalcu in odkritelju našega gorskega sveta svetovni javnosti, nemu prvih zapisovalcev njegovih lepot in klasikov svetovne gorniške literature. Pred 60 leti smo se mu pod okriljem polovice mlajše Planinske zveze, v družbi z avstrijskim Alpenvereinom in tržaško sekcijo CAI (Club Alpino Italiano), na poseben način poklonili vsi zapriseženi gorniki. Tukaj stoji bronasti odlitek njegove fizične podobe, duhovno si je namreč s svojimi deli izoblikoval in postavil sam. V takem obrisu je skupaj s svojim izročilom še vedno prisoten med nami.

Kakšna je torej ta njegova duhovna podoba, izročilo?

Slovenci imamo do Kugyja poseben odnos. Navdaja nas ponos na njegove slovenske korenine, po materi, po očetu. Že s svojimi zgodnjimi spisi je ponesel slavo naših gora in njihovih preprostih domačinov v svet. Spadamo pa tudi med redke alpske narode, ki imajo Kugyjeva knjižna dela v celoti prevedena. Pred petimi leti ponatisnjena faksimilirana izdaja knjige Iz mojega življenja v gorah je v prevodu Mire Marko Debelakove prvič izšla že daljnega leta 1937. Po drugi svetovni vojni pa je Založba Obzorja v Mariboru nanizala prevode Kugyjevih del, z odličnimi prevajalci in poznavalci gorništva. Kugyjevo duhovno poslanstvo se nam je še bolj približalo, nas obogatilo in nam predstavilo njegov intimni odnos do gora. V svojih delih nam je postavil visoka estetska merila gorniške literature in dal dragocen napotek kasnejšim piscem. Velik vzgojni pomen njegovega opusa, saj korenini na neomajni ljubezni do gora, ki jo je zasejal med nas. V svojih spisih je postavil spomenik svojim neustrašnim vodnikom, Komacu, Ojcingerju, Pesamosci in drugim, ne glede na narodnostno poreklo. Zavedal se je tega, saj je v uvodu zbornika Pet stoletij Triglava zapisal: *»Gotovo je tudi dobro, da v teh časih vedno bolj prevladujočega nacionalizma prime za delo mož, ki je visoko nad vsako narodno nestrpnostjo, čigar obzorje se ne neha tam, kjer ležé meje njegovega jezika ...«*

Mladeniško zanimanje za botaniko je preraslo v samotna popotovanja iz Trsta proti Istri in Krasu, ki so se vedno bolj podaljševala. Preko Kraškega roba so ga na obzorju sijoče vabili Julijci. Odzval se je njihovemu klicu in mu ostal zvest do konca svojega življenja. Štirideset let, skoraj tja do prve svetovne vojne, je ob pomoči naših vodnikov trajalo njegovo simbolično iskanje čudežne *scabiose trente*, raziskovanje Julijcev in prizadevanje, povzpeti se na vse težje dostopne vršace, preko njihovih sten in škrbin. Nastala je bogata bera ponovitev, zimskih in prvenstvenih vzponov. Vmes je zahajal tudi v Zahodne Alpe. Z vsem srcem je živel za gore.

Jutri bo minilo natančno 60 let od dneva odkritja tega spomenika. A bitka za simbolično vrnitev Kugyja v Trento je bila po poročanju takratnih medijev do zadnjih tednov precej vroča.

Akcijski odbor je izdelavo kipa poveril kiparju Jakobu Savinšku, načrte za ureditev okolice in podstavka pa arhitektu Kobetu. Avtorja sta predlagala lokacijo spomenika na Šupci, znani razgledni točki pod Vrščicem. Ta razkošen, lahko dostopen razglednik običajno očara mimoidoče, tudi tiste, ki niso še nikoli zašli na samotne gorske poti. *»Idealno počivališče za bronastega Kugyja,«* so skupaj z umetnikoma menili nekateri, a ne vsi. Na primorski strani je med ljubitelji gora nenadoma završalo. Menili so, da mora biti mesto spomenika prav v Trenti, ki je bila Kugyju vse življenje izhodišče v planinski svet. Spomenik na Šupci bi bil dostopen le avtomobilistom, saj v okolici ni nobene pomembnejše planinske poti. Nekakšen novodobni tolminski punt se je strnil okrog poznavalca Kugyjeve literarne zapuščine, Franca Ceklina, alpinista, takratnega podpredsednika PD Tolmin in društvenega propagandista. Posoška planinska in turistična društva so poslala na PZS odprto pismo z zahtevo, naj se spomenik Kugyju postavi nižje v Trenti. Radio Ljubljana in Radio Koper sta protest objavila v celoti. Planinski vestnik je povzel uradno mnenje Planinske zveze o lokaciji v bližini Juliane ali vsaj v Spodnji Trenti in da se njena Gospodarska komisija ne strinja z mestom, ki sta ga določila kipar in arhitekt. Sestanek komisije za določitev lokacije, 20. junija 1953 na Šupci, naj bi prerezal gordijski voz. Ob nekaterih občinskih funkcionarjih se ga je udeležilo kar 23 ljudi. Avtorja projekta sta v diskusiji menila, da je prostor na Šupci, ki jo obkroža venec gorskih velikanov, z estetske strani naravnost idealen, a primorski predstavnik tudi po večurnem razpravljanju niso popustili niti za ped. Kip pa je bil takrat s predpostavko, da bo stal na Šupci, že vlit.

Člani komisije so se potem spustili v Trento in se povzpeli na markantno, štrlečo, »Furlanovo« skalo na nasprotnem bregu Soče, poleg Alpinetuma Juliane. Ta naj bi bila eno od dveh izbranih mest za spomenik. Omenjali so tudi prostor pred nekdanjim hotelom Planinski orel. Novinar Slovenskega poročevalca Mile

Smolinsky dramatično opisuje, da so »Primorci tu nastopili s svojo težko artilerijo«. Franc Ceklin, spreten govorec in glasnik »primorske strani« je s Kugyjevim citati dokazoval, da sodi njegov spomenik edino v Trento. Ko je v imenu vseh posoških planinskih društev in krajevnih oblasti iz Tolmina izrekel svoj brezpogojni »ne« za umestitev na Šupci, je ideja o njej dokončno odpadla.

Ko sta kipar in arhitekt strokovno ovrgla možnost postavitve spomenika na »Furlanovi« skali in pred hotelom Planinski orel, so po več kot štiriurni razpravi zašli v slepo ulico. Novih predlogov ni bilo. Izbrali naj bi novo komisijo, sedanja pa bi izbirala med njenimi novimi predlogi. Odkritje spomenika bi s tem odložili za nedoločen čas, kljub temu, da je bila predvidena svečanost že dan po planinskem slavlju ob 60-letnici SPD v Vratih, torej 3. avgusta istega leta. PD Tolmin je v sklopu tega dogodka pripravljalo tudi odprtje planinske razstave v Trenti, ki naj bi kasneje prerasla v stalno zbirko in bodoči planinski muzej. Pred očmi številnih, tudi tujih obiskovalcev se je obetala torej lepo zaokrožena počastitev jubileja slovenske planinske organizacije. Z odlogom odkritja Kugyjevega kipa v Trenti na kasnejši čas, bi jo precej osiromašili. Živčna napetost med prisotnimi člani komisije je, razumljivo, ob takem razpletu naraščala.

Rešitev je nakazal novinar Smolinsky, ki je ves čas iz ozadja sledil razpravi in je že kakšen teden poprej pisal v Slovenski poročevalec o lepotah Trente. Na svojih obiskih je spoznal tudi današnjo lokacijo, ki jo je predlagal komisiji za ogled. Prisotni so v brezizhodnem položaju sprejeli njegov predlog. Kmalu po ogledu so dosegli sporazum in si zadovoljni segli v roke.

Datum odkritja Kugyjevega spomenika (3. avgust 1953) se je nezadržno bližal. Napovedano je bilo, da bo svečanost (kot zaključek proslave 60. obletnice slovenskega planinstva) v ponedeljek ob desetih dopoldan. A kip, ki naj bi ga v soboto zjutraj poslali iz zagrebške livarne, je prispel na cilj šele v ponedeljek zjutraj in so zato morali odkritje preložiti na četrto uro popoldan. Tik pred svečanostjo so delavci odstranili dvigalo, s pomočjo katerega so še zadnji hip postavili kip na zidani podstavek. Med kulturnim programom je po nagovorih tujih predstavnikov v imenu PZS spregovoril dr. Miha Potočnik. Vreme je storilo svoje in kot pravi Avčin: *»Odkrila ga ni človeška roka: Veter, ki se je v dežnih valovih gnal onega mračnega popoldneva s Prisojnika, Razorja, z Mojstrovke in Travnika, vihar je potegnil planinsko zastavo raz širokokrajni klobuk negibni postavi na rame. S hrbtom obrnjen proti maloštevilnemu občinstvu, ki je zdržalo v neurju, je poslušal govornike vseh narodnosti prav tak, kot je bil vedno v življenju: le v goré zamaknjen, vzvišen nad dolinskim svetom in njegovim drobnim početjem.«*

Nesmrtni Kugy, odet v bron, se je tako v duhu vrnil v naročje svoje Trente. Zasanjano pogleduje preko Soče in skromnih trentarskih domačij proti Jalovcu, prizorišču zimske avanture, ki se je po bliskovitem posegu pogumnega Jožeta Komaca – Pavra zanj končala srečno in mu podarila dolgo življenje. Sledimo njegovim preroškim mislim: *»Vem, kdo sem tu. Vem, da v teh gorah in dolinah ne bom hitro umrl. Tod in tam bo moj spomin postal izročilo tistih, ki so me poznali, predajali ga bodo otrokom in otrok otrokom. Ko bo osebni in sporočeni spomin povsem zbledel, bo moje ime še plavalo čez ostenja kot pravljica...«*

Naj ta pravljica traja večno!

/Žarko Rovšček: nagovor ob 60 letnici odkritja spomenika dr. Juliusu Kugyju v Trenti - Trenta 2.8.2013/

Dodatne informacije: Zdenka Mihelič, predstavnica PZS za odnose z javnostmi, 041 222 358, zdenka.mihelic@pzs.si